

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ב.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת בלק

א. באור ושר.

פרק כב' פסוקים ג', ד'.

ויקץ מואב מפני בני ישראל. שהיה קץ וממאס בם כי היו צעניו כקוליס, ולא יכול לסבול גדולתם ויתרונם, ולכונה זו זכר כאן בני ישראל ולמעלה זכר העם, כי היראה היתה רק בעבור היותם עם רב, אבל השנאה היתה בעבור היותם בני ישראל צעלי ברית לאלהים: (ד) אל זקני מדין, ולהלן קראם מלכי מדין שנאמר ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם וכו' (לקמן ל"א ח'), ובמקום אחר קוראם נשיאים, גם נסיכי סיוון, שנאמר ואת נשיאי מדין את אוי וכו' נסיכי סיוון יושבי הארץ (יהושע י"ג כ"א), ויתכן שהיה סיוון גבוה עליהם ורודה גם בכל ארץ מדין, וחמשת המלכים הנזכרים בפרשת מטות מלכו כל אחד בנחוז ופלך מפלכי מדין, והפלך ההוא נהוג על פיו לבד, אבל המדינה הכוללת שהיא מדין נהוגה בעלת סיוון, ולכן בבחינת הממשלה הכוללת לא יקראו כ"א נשיאים או נסיכים או זקנים, ובבחינת החלקים מחלקי מדין הנחונים תחת ממשלתם הפרטית, יקראו מלכי מדין: עתה ילחבו הקהל. לפי שהיה ירא מואב ללאת לבדו נגד ישראל, ביקש לערר את מדין שיתחברו אליו במלחמה זו, והיתה טענתו שאם ייחוו את ישראל לעבור סמוך לגבולם, אעפ"י שלא ילחמו נגדם הנה ישחיתו את כל הערים אשר סביבותיהם, הן באכלם את כל תבואתם השדה הן בשלילת הערים ובחרבן, לכן ראוי למדינים השכנים שיסייעו את מואב, אבל שקר היתה הטענה הזאת, כי היה לישראל המון וכל שאר לרכיהם, ולא יזיקו לשכניהם בעצמם סמוך לגבולם: ילחבו. ענינו לשון קינות, וכמהו בתלמוד בר מלחך פינכי, פירש שמקנה הקערות עד שלא ישר רוסם מאלכל: בלחך השור. כמו שהשור צעברו אלל השדות מקנה ואוכל את כל ירק עשב אשר סביב התבואה, כן ישראל ישמידו את הערים הסמוכות לגבוליהם: בעת ההוא. אמרו רבותינו ז"ל שלא היה אלל נסיד, ומשנהרג סיוון המליכוהו בעת ההוא, שגרמה לו השעה:

עאלות

1. איך מרחיב פרשני את פירוש המלה: "ויקץ"?
2. האנטישמיות נובעת משתי סיבות: יראה וסנאה. התוכל להסביר ולנמק?
3. מה ההבדל הרציוני והמצוי בין שתי שאלות אלה והאם ניתן להקיש אתקופות אחרות?
4. איך פרשנו מסביר את המושגים: זקנים, נסיכים, נשיאים, מלכים, ולמה חשוב להסביר זאת?
5. מואב שיקר למדין בדבר כוונות ישראל ומציהם, למה?
6. למה חשוב להדגיש: "בעת ההוא" דוקא?

ב. קדושת לוי.
פרק כב' פסוק כב' :

היה יראת ה' נוגע בו לא די שלא היה לו הנאה מהליכה, רק אדרבה ראוי לו לצער על הליכה לילך לקלל ישראל, וכוננת ה' היה שמן הסתם לא יהיה לו הנאה מהליכה ובוודאי לא ילך, כי לא אמר לו רק אם יהיה לו הנאה, והרשע בלעם גילה עוצם רשעתו שהלך, בזה הראה שיש לו הנאה ושמחה מהליכה לקלל את ישראל, לזה חרה אף ה' למה יהנה מרשעות כזה לחפוף בהליכה לקלל את ישראל י"א:

וידור אף אלהים כי הולך הוא (כב, כב). עיין ברמב"ן הקדוש שמקשה למה חרה אף אלהים, הלא אלהים הרשהו לילך, כדכתיב (פסוק כ) 'אם לקרוא לך באר האנשים קום לך אתם'. ונראה לתרץ, על פי מה שכתב רש"י ז"ל בפסוק 'אם לקרוא לך' להנאתך ולטובתך ההליכה, ילך אתם', אם כן לא הרשה אותו לילך רק אם יהיה לו הנאה בהליכה, אבל כשלא יהיה לו הנאה מהליכה אין לו לילך, ואם

שאלות

1. מה קשה לפרשנו ואינה מין קושי זה?
2. אינה טובה או הנאה התכוון פרשנו שלמאנה מותר היה לו לילכת, ולמה?
3. איך ומה גילה בלעם את רשעתו?

* * *

ג. רבינו בחיי.

פרק כג' פסוק כג':

(כג) כי לא נחש ביעקב, כיון שתרועת מלך בו * ויש לו דבקות עם השי"ת, לא יצטרכו למנחשים וקוסמים, כי כל עת יאמר לישראל בנבואה מה יפעל אל, כי כל פעולותיו נגזרות בתחלה, ובמדרש⁴⁵: כעת יאמר ליעקב ולישראל מה, באותו עת שנאמר בו: ובעת ההוא יעמוד מיכאל השר הגדול וגו'⁴⁶, יאמר ליעקב ולישראל: מה רב טובך אשר צפנת ליראיך⁴⁷, וכתיב: כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה וגו'⁴⁸.

שאלות

1. פרשנו משתאם פסוק זה להסביר את הליכות עם ישראל ככ"ל, התוכל להסביר?
2. "כל פעולותיו נגזרות בתחילה" מה הכוונה בכך, איך זה כווצ' ולמה חשוב להדגיש זאת?

* * *

ד. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק כג' פסוקים כד', כז':

45. מפרש ק"ם ממשמעות להתעורר ביוזמתו לעשות דבר, כגון "וקם העם הזה וזנה" (דברים לא, טז), "ויקם בלק... וילחם בישראל" (יהושע כד, ט). 46. אחרי שסירבו להשלים ונגזרה עליהם כליה, כלומר, המעבר מדין "ראם" לדין "לביא" ממשפחת האריה (עיין רבינו פסוק כד). 47. כשם שאוכלים את הלחם ומבערים ומכלים אותו (לא כפירשו רבינו לעיל יד, ט - עיין שם!).

(כד) קָלְבִיא יָקוּם. לְהִלָּחֵם עִם מִי שֶׁלֹּא נִלָּחֵם בָּם קָלְל. עַד יֵאבֵל טָרְף. יֵאָכְלוּ ויִבְעֲרוּ אוֹתָן הָאֲמוֹת שֶׁהֵם מְעַבְשִׁיו⁴⁶ טָרְף לְשִׁנְיָהֶם, כְּאָמְרוּ "כִּי לְחַמְנוּ הֵם"⁴⁷ (לעיל יד, ט).

(כז) אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבְּלוּ לִי מִשָּׁם⁴⁸. כִּי אוֹלֵי יְהִיָּה אוֹתוֹ הַחֶלֶק מֵהֵם⁴⁹ יוֹתֵר רְאוּי לְקַלְלָהּ⁵⁰.

48. הוא "מקום אחר", אחרי "מקום אחר" (פסוק יג), וגם זאת אחרי "בנה לי בזה" (פסוק א). 49. כי בכל "מקום אחר" היתה הכוונה לראות "משם קצה העם" (לעיל כב, מא, ורבינו שם). 50. ובלאו הכי לא היתה כוונה לקלל את כל העם, שהרי מובטח להם "ואותך לא אעשה כלה" (ירמיה מו, כח), ועיין לעיל פסוק יג ד"ה אפס קצהו תראה וכולו לא תראה).

שאלות

1. למה חשוב לו לפרש "יקום" כפי שפרש ומה ההבדל בין פירושו זה לפירושו הפשוט?
2. התוכל להביא עוד הוכחות לשימוש זה בפרש קו"מ?
3. איך ולמה הוא מסביר "טרף"?
4. מה חשיבות לצנין "שם"?
5. פרשנו מדגיש בלעם ידע שאין סיכוי להשמדה מוטאלית של ישראל, מניין לו זאת ומה חשיבות יש לכך?

ה. אור החיים.

פרק כד' פסוק ו' :

ו) **בְּנֵה־לֵיםֻם** נָשִׂיוֹ וְגו'. רז"ל דרשו (סנהדרין ק"ה:) בְּנֵה הַרְבֵּה דְרִשׁוֹת וְאֶפְשֵׁר לְפָרֵשׁ הַכָּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁהַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּגֵר ד' פְּתוֹת הַצְדִּיקִים שְׁבַעִם ה'. א' הוּא כְּשֶׁמוֹאֵל הַנְּבִיא שֶׁהָיָה מְסַבֵּב כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְלַמֵּד יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה כְּאוֹמְרָם ז"ל (שְׁמַח נ"ו.) ב' פֶּת הַצְדִּיקִים הַקְּבוּעִים לְתַלְמוּד תּוֹרָה לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד וּלְהוֹרוֹת מִשְׁפָּט וְהִיא פֶת הַעוֹמְדֵת בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית הַעוֹסֶקֶת בַּתּוֹרָה וּבַהוֹרָאָה כְּדוּעַ. וְהִיא בְּגֵר הַרְאִשׁוֹן עֲצָמוֹ אֶלָּא שֶׁהַמְּבַקֵּשׁ ה' יְבוֹא אֵלֵיהֶם, מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שְׁמוֹאֵל שֶׁהוּא הָיָה מְסַבֵּב לְהוֹרוֹתָם. ג' פֶת הַלּוֹמְדֵת תּוֹרָה לְשִׁמְיָה לְעֲצָמָה לְהַשְׁפִּיל וּלְהַכִּין אִמְרֵי נַעַם, יַחֲדָה עֲלֵיהָ פֶת הַרְאִשׁוֹנָה שְׁלוֹמְדֵת וּמְלַמְדֵת. ד' הִיא פֶת הַמַּחְזֶקֶת יְדֵי הַלּוֹמְדִים וְיוֹצֵאִים לְמִלְאכְתָּם לְמַצֵּא טָרֶף אֲדָם. וּבְגֵר ד' פְּתוֹת אָמַר ד' דְּמִיּוֹנִים, בְּגֵר כְּתוּב שֶׁל שְׁמוֹאֵל אָמַר **בְּנֵה־לֵיםֻם** נָשִׂיוֹ שֶׁהֵם עוֹשִׂים בְּנַחַל הַזֶּה שְׁנוּטֵל מִימֵי מַמְקוֹם לְמַקוֹם לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ כְּמוֹ כֵן כֶּת זו שְׁטוּרְחִין בְּעֲצָמָן לְהַשְׁקוֹת צְמַח לְמַיִם חַיִּים, וּבְגֵר פֶת ב' אָמַר **בְּנֵגַת** עֲלֵי נֶהָר כִּגֵן הַזֶּה שֶׁהוּא נְטוּעַ וְכָל הַרוֹצֵה לְהַגִּיחַ יְבוֹא וְיִהְיֶה, גַּם מוֹלִיכִים פְּרוֹת מִמֶּנּוּ וְנִינִים הַרְחוֹקִים כְּמוֹ כֵן הֵם פֶת נְטוּעָה בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית וְכָל הַרוֹצֵה לְהַגִּיחַ יְבוֹא וְיִהְיֶה, גַּם פְּרוֹתֵיהֶם הוֹלְכִים לְמַרְחֹק שֶׁהַבָּאִים לְשֵׁם מִתְחַכְּמִין מֵהֶם וְיוֹצֵאִים לְהַשְׁקוֹת צְמַח תּוֹרָה.

וכן קתיב (ישעיה ב') פי מציון תצא תורה וגו', וכן נגד פת הג' הלומדין לעצמן ואין בהם פת להשפיע לזולת אמר פאהלים נטע ה' ביעקב איש תם יושב אהלים ללמד לעצמו, ואמר לשון נטיעה כנטיעה הזאת שקל שהיא מתנשנת מוסיף שרשים ואחיזה ביניקתה כמו כן לומדי תורה כל זמן שמאריף בעסק התורה תוסיף להשתרש נפשו בה, וכן נגד פת הד' אמר **בארזים** עלי מים ארזים רמו לעשירי עם בעלי קומה בעלי פת וגבורה בעולם הזה אכל אין עושים פרות בתורה לפי שאינם לומדים בתורה:

יִדְבָר כְּתָבְתִי בְכַמָּה מְקוֹמוֹת כִּי פָרִי הַתּוֹרָה הוּא לְבַדּוֹ יִקְרָא פְרִי. וְעַיֵן מַה שֶׁפָּרֵשׁ בַּזֵּהר (ח"ג ר"ב.) בְּפִסּוֹק לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה וְגו' מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְגו' שֶׁהַכָּתוּב רוֹמֵז לְבַעַל תּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פְרִי וְכו' יַעֲזֵן שָׁם, וְאָמַר עֲלֵי מַיִם שֶׁחֲזָקָם גַּם כֵּן הוּא עֲלֵי מַיִם שֶׁהִיא הַתּוֹרָה לְפִי שֶׁמְחַזְּקִים יְדֵי הַנְּשִׂיִם הַלּוֹמְדִים בַּתּוֹרָה שְׁנִמְשְׁלָה לְמַיִם וְיִהְיֶה מֵהַמַּיִם עֲצָמָם, כִּי הַמְּחַזְּקִים יְדֵי לּוֹמְדֵי תּוֹרָה חוֹלֵק עִמָּהֶם שְׂכָר כְּדוּעַ, וְנִפְנְנָה בְּהַל הַמְּאָמֵר לֹמַר שְׁקַל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בְּשֵׁרֵשׁ הַקְּדוּשָׁה זֹאת הַתּוֹרָה וְאֶפְלוּ הַעוֹסְקִים בְּעֵינֵי עוֹלָם הַזֶּה:

אילנות

1. כרשננו מוציא פסוקים אלה מידי פסוקים ומפרשם כאילו אוריה, מה צויו להביאו לכך?
2. התוכף למנות את ארבעת הכתות המוזכרות כאן על ההבדלים ביניהן?
3. התוכף לעצור מי מבין כתות אלה הוא המרוצה ביותר ומי הקטן יותר?
4. האם כרשננו קובע צומדות בלבד או רואה גם על הכוונה להביא למדרשה זו או אחרת?
5. מה בדיוק מצמח על "מחזיקי לומדי תורה"?

